

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

ТКАЧЕНКО АЛЛИ МИХАЙЛІВНИ

на дисертаційну роботу

БОЙЧУКА АНДРІЯ БОГДАНОВИЧА

**“Формування, реалізація та оцінювання ефективності програми
інноваційного розвитку підприємства”**

**представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

**Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами**

У сучасних умовах глобалізації економіки, посилення конкуренції, науково-технічного розвитку ефективно ведення господарської діяльності підприємств у значній мірі залежить від впровадження ними інновацій. Вагомість інновацій є беззаперечною як для економіки держави загалом, так і для окремих її суб'єктів господарювання. Розвиток держави в сучасному економічному середовищі практично неможливий без використання інновацій, перетворення наукових знань у технології та науково-технічні розробки для виробництва. Впровадження ж інновацій на підприємствах сприяє підвищенню їхніх конкурентних переваг. Високих результатів підприємства можуть досягти лише за систематичної та ефективної інноваційної діяльності, націленої на пошук можливостей виготовлення нових видів товарів, впровадження нових виробничих засобів, способів транспортування, освоєння нових ринків збуту продукції та нових форм організації виробництва.

У цьому контексті процесам формування, реалізації та оцінювання

ефективності програми інноваційного розвитку підприємства відводиться значна роль. Невирішеними на сьогодні залишаються питання методичних підходів до оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку, реалізації функцій та методів управління такою програмою, побудови моделі управління програмою інноваційного розвитку на підприємстві тощо. Недостатньо чітким та однозначним є понятійний апарат у сфері інноваційної діяльності, що вимагає його удосконалення та уточнення.

З огляду на вищезазначене, тема дисертації Бойчука А.Б. є актуальною, своєчасною та має важливе теоретичне і практичне значення.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується тим, що дослідження відповідає науковому напрямку кафедри обліку та аналізу Національного університету “Львівська політехніка” “Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства”, в процесі дослідження якого дисертантом розроблено метод оцінювання фінансово-економічної складової ефективності програми інноваційного розвитку підприємства (акт впровадження від 22.02.2018 р.). Запропонований метод забезпечує розмежування впливу чинників, пов’язаних з інноваційною та іншою діяльністю, та дає змогу визначити їх вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. Крім того, в основу дослідження покладені теоретичні положення і практичні розробки, що одержані при виконанні здобувачем науково-дослідної роботи кафедри обліку та аналізу Національного університету “Львівська політехніка” “Економічний розвиток підприємства: теоретико-методологічні аспекти та інструментарій управління” (номер державної реєстрації 0115U004220). Зокрема, при виконанні вищезазначеної науково-дослідної роботи дисертантом удосконалено процедуру використання типових рішень при розробленні програми інноваційного розвитку підприємства для досягнення корисного ефекту в процесі комплексної взаємодії системоутворюючих елементів: мети і завдань інноваційного розвитку, факторів впливу на інноваційний розвиток, його інформаційного забезпечення, критеріїв та засобів оцінювання корисності

впровадження програми, а також залучення джерел фінансування (акт впровадження від 22.02.2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені в дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Теоретичною й методологічною основою дослідження є концептуальні положення сучасної наукової думки з проблематики інноваційного розвитку, законодавчі та нормативні акти, матеріали періодичних видань, дані Державної служби статистики, фінансова звітність суб'єктів господарювання машинобудівного комплексу, інтернет-джерела.

Для досягнення поставлених в роботі мети і завдань дисертантом використано різноманітні інструменти та методи дослідження: порівняння, аналізування та узагальнення – для визначення економічної сутності понять “інновація”, “програма інноваційного розвитку” та “інноваційний проект” (підр. 1.1); аналогії та групування – для розширення класифікації програм інноваційного розвитку підприємства (підр. 1.1); програмно-цільовий метод – для формування заходів з метою досягнення наперед встановлених цілей, пов'язаних з інноваційним розвитком машинобудівного підприємства (підр. 1.2, 2.2 та 2.3); методи статистичного аналізу – для дослідження стану інноваційної діяльності та показників її фінансування в Україні (підр. 1.3); графічний метод – для візуального представлення результатів дослідження (підр. 2.1 та 2.3); метод парних порівнянь – для оцінювання впливу ендогенних факторів на інноваційний розвиток підприємства (підр. 2.2); метод SMART- технології – для проектування та реалізації управлінських програм на основі поставлених завдань і критеріїв (підр. 3.1); фреймове моделювання – для структурування об'єктів і ситуацій проблемного середовища та їхніх властивостей (підр. 3.1); системний та матричний аналіз – для побудови структурної схеми індикативного контролю

часу, обсягу ресурсів та результату за проектами програми інноваційного розвитку (підр. 3.2); методи фінансово-економічного аналізу – для оцінювання фінансово-економічної ефективності реалізованої програми інноваційного розвитку на підприємстві (підр. 3.3).

Мета дисертаційної роботи відповідає обраній темі дослідження. Об'єкт та предмет дослідження визначено правильно. Зміст поставлених наукових завдань логічно узгоджений, а їх кількість достатня для розкриття обраної теми дослідження.

Крім того варто зазначити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації – логічно взаємопов'язані. Висновки, що наводяться після кожного розділу, є узагальненням дослідження та основою для формулювання практичних рекомендацій, вони не містять внутрішніх протиріч та мають прикладну спрямованість.

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх апробацією на міжнародних, всеукраїнських та закордонних науково-практичних конференціях.

Основні наукові результати дослідження

Наукові положення Бойчука А.Б., наведені у дисертаційній роботі, сформульовані самостійно та відображають особистий внесок дисертанта у розвиток економічної науки та її галузі – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Проведений аналіз дисертаційної роботи, публікацій та автореферату автора дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладені конкретно, послідовно та системно.

Автором, зокрема, доповнено існуючу класифікацію програм інноваційного розвитку новими ознаками: за суб'єктом розроблення – програми, розроблені власними силами, зовнішніми виконавцями чи спільно з іншими підприємствами; за новизною інновацій – програми, реалізація яких

передбачає впровадження абсолютно нової технології (продукту), модифікацію існуючої технології (продукту) чи розроблення нового дизайну продукту; за етапами інноваційного процесу – програми інноваційного розвитку, що перебувають на етапі намірів, формування чи реалізації (с. 36-43 дисертації, с. 6 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 1, 10, 11 (див. автореферат).

На основі проведених досліджень дисертантом удосконалено метод оцінювання готовності підприємства до формування та реалізації програми інноваційного розвитку за критеріями наміру, доцільності та можливості її реалізації, що дає змогу встановити критично важливі ланки в процесі підготовки програми інноваційного розвитку підприємств машинобудування (с. 92-93, 95-104 дисертаційної роботи; с. 8-9 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 5, 6, 15, 19, 20 (див. автореферат).

Важливим результатом роботи є удосконалення процедури використання типових рішень при розробленні програми інноваційного розвитку підприємства для досягнення корисного ефекту в процесі комплексної взаємодії системоутворюючих елементів (с. 106-110 дисертації, с. 10-11 автореферату): мети і завдань інноваційного розвитку (с. 119-121 дисертації), факторів впливу на інноваційний розвиток (с. 111-119 дисертації), його інформаційного забезпечення (с. 119-123 дисертації), критеріїв та засобів оцінювання корисності впровадження програми (с. 123, 127-130 дисертації), а також залучення джерел фінансування (с. 123-125 дисертації). Результати підтверджено публікаціями № 7, 19 (див. автореферат).

Науково-практичний інтерес викликає удосконалений дисертантом метод попереднього оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку підприємства на основі програмно-цільового підходу з урахуванням настання критичних подій, котрі здатні вплинути на значення параметрів оцінювання її ефективності, що дає змогу створити підґрунтя для оптимізації набору показників, які характеризують ефективність програми інноваційного розвитку і виходять з цілей, на досягнення яких вона спрямована; мінімізувати час,

витрачений для реалізації програми; звести до мінімуму витрачання додаткових ресурсів, необхідних для приведення результативних показників оцінки програми, до оптимального стану (с. 129-134 дисертації, с. 11-12 автореферату). Результати підтверджено публікаціями № 7, 19 (див. автореферат).

Запропоновані Бойчуком А.Б. елементи модифікованої SMART-технології для постановки завдань і критеріїв реалізації програми інноваційного розвитку машинобудівного підприємства стали поштовхом для представлення процесу реалізації останньої за допомогою засобів фреймового моделювання та семантичних мереж (с. 148-157 дисертації, с. 13-15 автореферату). Результати підтверджено публікацією № 21 (див. автореферат).

Автором вперше запропоновано систему індикаторів контрольованого процесу, тобто, орієнтовних ознак, зміна яких вказує на високу можливість настання негативного результату реалізації програми: індикатор часу (порушення термінів виконання робіт за договором підряду, порушення термінів постачання матеріальних ресурсів, порушення платіжної дисципліни щодо строків розрахунків, простої роботи, порушення регулятивно-нормативних термінів, інші порушення термінів); індикатор ресурсів (нестача коштів, порушення в обсягах та/або недостатня якість отриманих матеріальних ресурсів, проблеми техніко-технологічного характеру, негативний вплив людського фактора); індикатор результату (хибні організаційно-управлінські рішення, порушення комунікаційних зв'язків, несприятливі умови зовнішнього середовища, інші порушення, які прямо впливають на результат програми). Крім того, дисертантом наведено математичне представлення теоретичної моделі індикативного контролю, а також науково обгрунтовано характеристики (властивості) виявлених індикаторів: систематичність, тривалість та надлишковість (с. 165-172 дисертації, с. 15-17 автореферату). Результати підтверджено публікацією № 8 (див. автореферат).

Суттєвим науковим здобутком дисертанта можна вважати удосконалений метод оцінювання фінансово-економічної складової ефективності програми інноваційного розвитку підприємства, яке здійснюється у декілька послідовних

етапів: вибір номенклатури показників, які використовуватимуться для аналізування фінансового стану (с. 179-184 дисертації); формування звітних даних за результатами реалізації програми інноваційного розвитку (с. 184-189 дисертації); безпосереднє проведення аналітичних робіт (с. 189-191 дисертації); узагальнення результатів аналізування (с. 191-196 дисертації). Запропонований метод дає змогу визначити вплив результатів програми інноваційного розвитку на фінансовий стан підприємства шляхом елімінування впливу інших факторів, пов'язаних з операційною та фінансовою діяльністю (с. 179-196 дисертації, с. 17-20 автореферату). Результати підтверджено публікацією № 8 (див. автореферат).

Узагальнюючи наукові та практичні результати дисертаційної роботи, доцільно зазначити, що загалом вони доповнюють і розвивають теорію управління підприємством, здобутки економічної науки, а також враховують особливості та потреби підприємств. Їх застосування дає змогу вирішувати складне наукове завдання формування, реалізації та оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку підприємства.

Значущість результатів дослідження для науки і практики

Наукова цінність отриманих результатів дослідження полягає у розробленні рекомендацій щодо формування, реалізації та оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку для вирішення важливих теоретико-прикладних завдань управління машинобудівними підприємствами.

Вагоме практичне значення мають запропоновані метод індикативного контролю та система індикаторів, яку можна використовувати під час здійснення поточного контролю за виникненням проблем та їх оперативним коригуванням у процесі реалізації програми інноваційного розвитку, – впроваджено у діяльність Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-12-857 від 05.04.2018 р.); удосконалені автором метод оцінювання готовності підприємства до реалізації програми інноваційного розвитку та метод попереднього оцінювання ефективності заходів, що реалізовуватимуться

у межах програми інноваційного розвитку машинобудівного підприємства, – використовуються у діяльності ТзДВ “Львівський завод фрезерних верстатів” (довідка № 168 від 05.12.2017 р.) та ПрАТ “Львівський локомотиворемонтний завод” (довідка № 892 від 30.03.2018 р.).

Основні теоретико-прикладні положення та результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету “Львівська політехніка” при викладанні дисципліни “Інноваційний розвиток підприємства” студентам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 “Облік і оподаткування” (довідка № 67-01-699 від 13.04.2018 р.).

Зміст та завершеність дослідження

Аналіз дисертаційної роботи дає підставу визначити, що вона є закінченим самостійним дослідженням, яке має значну наукову та практичну цінність для вирішення завдання щодо подальшого розвитку теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій з формування, реалізації та оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку підприємства. Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Основні результати дисертаційної роботи Бойчука А.Б., які містять елементи наукової новизни, опубліковані у 21 науковій праці, серед яких: 8 статей у наукових фахових виданнях України, із яких 6 – у виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах даних, 13 тез доповідей на всеукраїнських, міжнародних та закордонних науково-практичних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць становить 9,30 друк. арк., з

них особисто автору належить 9,21 друк. арк. Варто наголосити на значному обсягу одноосібних праць автора (20 із 21 опублікованих праць за темою дисертації). Опубліковані праці у повній мірі відображають основні положення, результати та наукову новизну дослідження.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації

Автореферат дисертації Бойчука А.Б. у повній мірі висвітлює основні положення дисертації. У ньому розкрито зміст, результати, елементи наукової новизни, висновки та рекомендації дослідження. За своєю структурою, обсягом і оформленням дисертація та автореферат дисертації відповідають вимогам Кабінету Міністрів України до кандидатських дисертацій.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи представлену роботу, її наукову цінність і послідовність викладення результатів дослідження, варто зазначити ряд зауважень та дискусійних положень, зокрема:

1. У дисертаційній роботі автором досліджено теоретичні та прикладні аспекти розроблення та впровадження у виробництво нового продукту, у результаті чого запропоновано формування порядку дій такого процесу, у якому передбачається після розроблення інноваційного продукту здійснення пробного маркетингу (рис. 1.4, с. 44 дисертації). У той же час, у дисертаційній роботі варто було б використати даний підхід після розроблення концепції інноваційного продукту, а також після оцінювання економічної ефективності даної розробки.

2. У першому розділі (параграф 1.2) автором здійснюється критичний аналіз підходів до управління інноваційною діяльністю підприємства, за результатами якого визначено, що у процесі формування та реалізації програми інноваційного розвитку підприємства програмно-цільовий підхід є

одним із найбільш дієвих інструментів. Такий підхід дозволяє впроваджувати в практику механізм управління інноваційною діяльністю підприємства за програмно-цільовим підходом. Втім, не зрозуміло хто має бути відповідальним за процес управління інноваційною діяльністю за запропонованим механізмом. Можливо автор передбачає уповноважити певні фінансово-аналітичні чи маркетингові відділи до формування окреслених програм чи це за підтримки радів директорів повинен бути менеджмент вищого рівня. Цей підхід потребує більш детального дослідження та фундаментальних обґрунтувань адже від цього буде залежати ефективність інноваційної діяльності.

3. У підрозділі 1.3 дисертації автором здійснено аналіз статистичних показників інноваційної діяльності у промисловості України. Оскільки дисертаційна робота виконана на матеріалах підприємств машинобудівної галузі доцільно було б зробити більший акцент на аналізі показників інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

4. У підрозділі 2.2 дисертації здобувачем, в межах удосконаленої ним процедури використання типових рішень при розробленні програми інноваційного розвитку підприємства, структуровано завдання програми відповідно до мети інноваційного розвитку підприємства по етапах створення та реалізації інноваційного потенціалу (формування, підтримка, зростання, реалізація) і його структурних елементах (фінанси, кадри, матеріально-технічне забезпечення, інформаційно-комунікаційне забезпечення, маркетинг). Доцільно було б акцентувати постановку завдань за таким елементом інноваційного потенціалу як виробництво, яке посідає важливе значення у структурі потенціалу підприємства, зокрема і інноваційного.

5. У підрозділі 3.1 дисертантом застосовано фреймовий підхід до узагальнення й подання типової інформації, що використовується на всіх етапах (сукупності технологічних операцій) реалізації програми інноваційного розвитку, який полягає у формуванні множин проектів, методів їх реалізації, операцій, які при цьому здійснюються, інструментарію, вхідних параметрів та вихідних результатів. На с. 153-154 дисертації та на с. 14 автореферату

наводиться математичне представлення даного методу, де автор показник $M(\Pi)$ називає аргументом (формула 3.1, с. 153), в той час як в класичному розумінні аргументом є показник, який знаходиться у дужках.

6. У підрозділі 3.2 автором наводиться структурна схема контролювання часу, ресурсів та результату за проектами програми інноваційного розвитку ПАТ “Дрогобицький машинобудівний завод” (рис. 3.4, с. 159), зокрема за проектами модернізації виробництва, автоматизації бізнес-процесів, оптимізації матеріально-технічного забезпечення та ін. На нашу думку, доцільно було б конкретизувати для кого описані проекти є інноваційними: для підприємства, галузі, регіону, держави чи світу.

Загальний висновок

Вищенаведені зауваження не применшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Дисертація Бойчука Андрія Богдановича “Формування, реалізація та оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку підприємства” є завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка присвячена вирішенню актуальної науково-практичної проблематики подальшого розвитку теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо формування, реалізації та оцінювання ефективності програми інноваційного розвитку підприємства. Отримані автором результати мають наукову та практичну цінність, а основні положення дисертаційної роботи апробовані на всеукраїнських, міжнародних та закордонних науково-практичних конференціях, опубліковані у наукових працях та в повному обсязі висвітлені у авторефераті дисертації. Аналіз наукових результатів, які визначають новизну дисертації дає змогу стверджувати, що їх кількість та кваліфікаційні ознаки їхніх елементів відповідають вимогам, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Дисертаційна робота повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) та вимогам пп. 9, 11, 12 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року. Вищевикладене дає змогу зробити висновок, про те, що автор дисертаційної роботи Бойчук Андрій Богданович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Запорізького національного
технічного університету

А.М. Ткаченко

Підпис *Ткаченко А.М.*
ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

